Sammanställning av gruppdiskussioner på Boverkets digitala konferens och workshop

Om workshop och upplägg

Med syfte att förmedla goda exempel, stärka nätverkande och dialog hölls två workshop-moment under konferensen. Två temaområden per dag.

De fyra olika temaområdena för workshopen är utifrån styrgruppens prioriteringar, att vid detta tillfälle lyfta fram ansvarsfördelning och rådighet, lagstiftning, finansiering, samt samarbete och samordning.

Bakgrund till upplägg är delvis från ett urval av de formulerade målen med konferensen:

- Återkopplingen av hur arbetet som gjordes vid förra workshopen tagits omhand bidrar till delaktighet och engagemang
- Deltagarna får möjlighet att ge inspel på de rekommendationer som rapporten ”Hinder och möjligheter” har föreslagit

Ett upplägg togs fram av IVL i samråd med SWECO och Boverket. Underlaget till workshopövningen togs fram som fortsättning på den workshop som genomfördes vid föregående års konferens (i Karlskrona januari 2020) och den rapport (Hinder och möjligheter) som SWECO tog fram på uppdrag av Boverket och samverkansmyndigheterna. Ett urval av de formulerade rekommendationerna från den rapporten omarbetades för att passa en bred målgrupp och fungera som öppna diskussionsfrågor.

Varje temaområde diskuterades av ca 10 grupper. Varje grupp hade en på förhand utpekad samtalsledare. Samtalsledaren ansvarade för att leda samtalet och anteckna diskussionerna i en Powerpoint-mall som skickats ut en vecka innan konferensen. Materialet fanns även tillgängligt för alla konferensdeltagare på plattformen.

Varje workshop/gruppdiskussion höll på 1 timme och hade följande instruktioner:

- Presentera er kort för varandra (ca 5 -10 min)
- Gå gemensamt igenom de möjliga förslagen och påståenden: vilka tycker ni är särskilt viktiga för att ta klimatanpassningsarbetet i Sverige framåt och vilka vill ni helst diskutera i gruppen – fundera 1 minut var för sig och gå sedan varvet runt.
- Diskutera förslagen (välj först en, fortsätt sedan med så många ni hinner, ni behöver inte diskutera alla förslag) - låt alla få komma till tals.
- Samtalsledaren sammanfattar diskussionen i svarsmallen (nästa sida). Använd gärna stödfrågorna.

Alla formulerade förslag och möjliga vägar framåt finns presenterade under respektive temaområde som sammanfattas nedan. Stödfrågor till dessa var:

- Vilka för- och nackdelar tycker ni finns med förslaget?
- Vad anser ni att förslaget ska innehålla?
- På vilket sätt hade det här förslaget hjälp er i ert dagliga arbete?
- Vilka aktörer tror ni behöver ta ansvar för att det blir verklighet?
- På vilket sätt hade Boverket och samverkansmyndigheterna (SMHI, SGI, MSB, Länsstyrelserna) kunnat arbeta med den här frågan?

Överblick av gruppdiskussionerna

Förslag och rekommendationer var uppdelade i 4 temaområden och utgjorde diskussionsunderlag för workshoppassen. Det var upp till respektive grupp vilka förslag de ville diskutera. De flesta grupper har diskuterat nästan alla eller fler än hälften av förslagen.

Nedan är förslagen färgkodade efter hur många grupper som valde att diskutera (och sammanfatta diskussionen). Orange färg indikerar att nio eller fler grupper diskuterat förslaget. Ljusgul färg indikerar att det är sju eller åtta grupper som diskuterat förslaget. De förslag som diskuterats av färre än sju grupper har ingen färg. Färgkodningen indikerar inte omfattning på diskussionen eller hur viktig gruppen tycker att förslaget är.

Ansvar och rådighet	Lagstiftning och finansiering	Samordning och samarbete	Kunskap och kommunikation
Fördelar och nackdelar för möjligheterna med ett kommunalt samordningsansvar för klimatanpassning bör utredas	Klimatrelaterade risker utöver översvämning, ras, skred och erosion behöver på ett tydligare sätt beröras i kommunens planering	Fler goda exempel på kommuner som samarbetat med fastighetsägare i klimatanpassningsarbetet bör tas fram och spridas	Arbete behövs med att identifiera områden där det idag råder kunskapsbrist och sedan behöver xx ansvara för utökad kunskap inom dessa områden
Fler goda exempel på hur kommuner som kommit långt strukturerat sitt interna klimatanpassningsarbete bör tas fram/spridas	I större utsträckning informera kommuner om möjligheten att upphäva, ändra eller ersätta olämpliga detaljplaner	Det behövs utökad samverkan kring klimatanpassning mellan myndigheterna inom ramen för tillgängliga myndighetsnätverk	Boverket bör i större utsträckning utbilda kommuner inom PBL och övrig lagstiftning kopplad till samhällsbyggnadsprocessen
Större vikt bör läggas på länsstyrelsernas stödjande uppdrag att samordna det regionala klimatanpassningsarbetet	Goda exempel på hur klimatanpassningsåtgärder kan regleras med planbestämmelser i detaljplan behöver tas fram och spridas	Identifiera nyckelpersoner inom relevanta myndigheter, länsstyrelser och kommuner som information kan spridas till. Länsstyrelserna identifierar relevanta personer på kommunerna.	Det behövs en sammanställning över vilka nätverk inom klimatanpassningsfrågor som finns som kan tillgängliggöras på www.klimatanpassning.se
Ökade insatser för att informera fastighetsägare om deras ansvar behövs	Det behövs fördjupad dialog kring hur kraven i PBL ska hanteras i de fall markens lämplighet är beroende av framtida skydd eller skydd utanför planområdet, och hur detta förhåller sig till tillstånd enligt Miljöbalken (MB)	Fler goda exempel på regional samverkan behöver tas fram och spridas	Det behöver etableras fler/andra kommunikationskanaler genom att identifiera nyckelpersoner inom relevanta myndigheter och länsstyrelser som information kan spridas till
Förtydliga ansvarsfördelningen	Det behövs översyn av befintliga	Annat/andra förslag	*Annat/andra förslag*

mellan samverkansmyndigheterna (för klimatanpassning för den byggda miljön) genom att skapa en samlad bild av hur man ser på rådande ansvarsfördelning	finansieringsmodeller för klimatanpassningsåtgärder, och vid behov ta fram nya finansieringsmodeller		
Annat /andra förslag	Annat/andra förslag		

Sammanfattning och slutsatser

Relevanta förslag för möjliga vägar framåt

De flesta förslag på möjliga vägar framåt diskuterades av de flesta grupperna, eftersom det var frivilligt i varje grupp vad man ville diskutera så indikerar detta att förslagen till stor del ansågs relevanta.

Första workshop-passet ansågs mer engagerande

Av dokumentationen från respektive samtalsledare att döma var diskussionerna under dag ett (tema ansvar & rådighet och lagstiftning & finansiering) mer engagerande. Från synpunkter av deltagarna framkommer det även att det under dag två upplevdes som att mycket redan var diskuterat och att de förslagen var i någon mån upprepande. Detta kan bero på att det var ett antal förslag i första passet som behandlade goda exempel gällande olika frågor, vilket de också fanns flertalet av under pass två. Det kan också bero på att deltagarna gärna diskuterade förslagen utifrån olika perspektiv och då berörde mycket av det som även kom upp nästa dag. Detta kan framöver undvikas genom att ha större variation mellan teman, eller diskussionspunkter/förslag.

Lagstiftning och finansiering engagerar

En förändring i lagstiftning och de finansiella förutsättningarna ses av de flesta som en nödvändighet för att ta klimatanpassningsarbetet framåt. Särskilt avsaknad av tydliga rättsliga regleringar kring befintlig bebyggelse betonas som utmanande avseende ansvarsfördelning, gränsdragning och ambitionsnivå.

Lärande exempel behövs

Flertalet av de förslag på vägar framåt som fungerade som diskussionsunderlag berörde goda exempel inom olika områden eller för olika målgrupper. Det finns en gemensam uppfattning om att exempel behövs men snarare än goda, lärande. Hur dessa sprids och kommuniceras har diskuterats och det lyfts fram att det är viktigt att även kunskapshöjning sker på politisk nivå.

Fortsatt stort behov av stöd

Det finns ett stort behov av mer kunskap, vägledningar och guidning i hur man som kommun (framförallt) ska hantera många av de frågor som klimatanpassning innebär men även hur man som kommun ska hantera olika direktiv från olika myndigheter och vad som ska tas höjd för. Det lyfts upp flertalet gånger att det även från olika länsstyrelser kan ges olika direktiv, samordning bland myndigheterna önskas från kommunerna.

Sammanställning av diskussionerna

I följande avsnitt sammanfattas de anteckningar som kommit från gruppdiskussionerna. Dokumentationen är till viss del bearbetad men det ska understrykas att det som listas nedan är anteckningar från olika diskussioner och från olika samtalsledare.

Tema: Ansvar och rådighet

Fördelar och nackdelar för möjligheterna med ett kommunalt samordningsansvar för klimatanpassning bör utredas

Diskuterades i 7/10 grupper. Nedan sammanfattas samtliga samtalsledares anteckningar kort.

- Det som framförallt kommit upp som fördelar med ett kommunalt samordningsansvar är att det kan bli ett effektivare arbete och det kan aktivera den politiska nivån samt ge mandat hos kommunerna. Det ger också hela kedjan en tydligare mottagare.

- Det finns dock många frågor där kommunen inte har rådighet och därför behövs även ett tydligt samordningsansvar från länsstyrelsen.

- Frågans karaktär bör avgöra vem som har samordningsansvaret.

- PBL: kommunerna bör ges större ansvar angående klimatrisker för befintlig bebyggelse i ÖP som är otydlig i nivå, och det finns möjlighet att göra detta skarpare.

- Ansvarsfördelningen bör förtydligas från kommunalt håll (till fastighetsägare). Inte ansvar för att genomföra/utföra men att samordna/initiera.

- Förslaget fungerar om preskriptionstiden i skadeståndslagen blir längre, då blir incitamentet för kommunalt samordningsansvar också större.

- Vem ska ansvara för helhetsbilden. Vem annars om inte kommunerna? Men det finns också en risk att det blir en spretighet och 290 varianter på att jobba med klimatanpassning.
  - Nackdelar eller vad som kan bli negativa effekter av ett sådant förslag är att det är svårt för kommuner med resurssättning, det finns olika förutsättningar och svårt för kommuner att leva upp till ett sådant ansvar.
  - En förutsättning är att det ingår att någon utses som klimatanpassningssamordnare på kommunen. Det är också viktigt att samordnaren inte blir genomförare, för då samordnas inte det ordinarie arbetet. En konsekvens kan bli att fastighetsägare inte ser sitt ansvar, ett samordningsansvar är viktigt att koppla ihop med finansiering och hur kostnader fördelas.

- Samordningsansvar på statlig nivå positivt.
  - Större ansvar på statliga aktörer för att underlätta samordning även mellan kommuner och vara tydliga med vilka klimatscenario som ska användas.

- Nyckel till framgång: att samordna åtgärder ex ”Ge plats för vatten”
- Goda exempel finns som ger win-win situationer t.ex. medfinansiering mellan enskilda kommun som ger bättre och billigare lösningar för både enskilda och kommunen. Om sådana exempel lyfts kan det vara ett viktigt argument för att kommuner ska ta ett samordningsansvar frivilligt. Dagvattenstrategier benar ibland ut ansvarsfrågor.

- Nationella och regionala myndigheter kan tillsammans ta fram bra underlag i form av vägledningar och rekommendationer (exempelvis SMHI, SGI).

Fler goda exempel på hur kommuner som kommit långt strukturerat sitt interna klimatanpassningsarbete bör tas fram/spridas

Diskuterades i 7/10 grupper. Nedan sammanfattas samtliga samtalsledares anteckningar kort.

- De flesta grupper som diskuterat denna fråga är överens om att det behövs fler goda exempel, men flertalet betonar även att det behövs lärande exempel och att det behövs variation på exemplen, det kan även vara relevant att se vad som inte fungerat bra.

- Länsstyrelsen kan hjälpa till att sprida goda exempel

- Förslag på exempel som önskas handlar om:
  - exempel på fysiska åtgärder
  - goda exempel för många områden, för att få utbyte med de som har samma problematik.
  - lyfta exempel från både mindre och större kommuner.
  - lyfta de kommuner som kommit långt
  - även från de delar av Sverige som inte kommit lika långt och har andra svårigheter
  - att visa upp större projekt och samverkansprojekt
  - exempel på hur olika kommuner valt att strukturera sitt interna arbete och varför.
  - exempel på hur olika kommuner hanterat olika avgränsade klimatanpassningsfrågor.

- Klimatanpassningsportalen lyfts fram som bra plattform för detta. Den kan behöva utvecklas med del som mer berör hur organisatoriska frågor kan lösas

- Många efterfrågar fler nätverk:
  - Konferenser kring ämnet (som denna), samt olika nätverk, viktigt.
  - Nätverk mellan kommuner behöver utvecklas
  - Starkare och fler klimatanpassningsnätverk likt klimatförebyggande nätverk eller hållbarhetsnätverk kanske bör skapas.

- Det behövs en generell kunskaps och kompetenshöjning, bland annat när det gäller mellankommunala och regionala perspektiv.
- Metoder för att ta fram miljö- och sårbarhetsanalyser behövs

Större vikt bör läggas på länsstyrelsernas stödjande uppdrag att samordna det regionala klimatanpassningsarbetet

Diskuterades i 7/10 grupper. Nedan sammanfattas samtliga samtalsledares anteckningar kort.

- Länsstyrelsen roll som samordnande är viktig
- Idag kan det vara för lite stöd och för mycket pekpinne
- Skillnaderna stora mellan länsstyrelser
- Länsstyrelsen har inte genomförandeuppdrag
- Länsstyrelsen bör jobba mer ur avrinningsperspektiv.
- Istället för att ge små resurser till fler klimatanpassningssamordnare på var kommun bör man nog samla de medlen och skapa större team inom klimatanpassning på regional nivå (länsstyrelserna).
- Viktigt att få till samverkan mellan kommunerna inom länet, för de som har samma problematik.
- Det behövs utvecklade mötesplattformar mellan Lst och kommunerna.

Ökade insatser för att informera fastighetsägare om deras ansvar behövs

Diskuterades i 8/10 grupper. Nedan sammanfattas samtliga samtalsledares anteckningar kort.

- Det behövs mer. Kan komma från både kommunal och regional nivå.

- Gemensamma utbildningar och material kan tas fram om exempelvis om vilka regler som gäller och på goda exempel när fastighetsägare har genomfört anpassningsåtgärder. Stödmaterial till fastighetsägare behövs (finns hos bland annat Fastighetsägarna och Riksbyggen).

- Svårt att nå alla fastighetsägare:
  - viktigt att visa på positiva mervärden som anpassning ger t ex klimat- och energirådgivare.
  - vid dialog med fastighetsägare vid nybyggnation kan frågan lyftas.
  - kan behövas mer riktad information till branschorganisationer såsom LRF, Villaägarna m.fl.
  - insatser viktiga för att samla flera aktörer som kan lösa en fråga t. ex olika fastighetsägare inom ett industriområde med kommuner och angränsande markägare. Även att nå areella näringar är viktigt.

- CID – Climate – Improvement District från Fastighetsägarna bra modell
- Skapa arena för dialog för att öka medvetenhet och kunskap

Förtydliga ansvarsfördelningen mellan samverkansmyndigheterna (för klimatanpassning för den byggda miljön) genom att skapa en samlad bild av hur man ser på rådande ansvarsfördelning

Diskuterades i 6/10 grupper. Nedan sammanfattas samtliga samtalsledares anteckningar kort.

- Kan behöva tydliggöras –otydligt ibland vem som gör vad och vem ansvarar för respektive del (hela kedjan från myndighet till fastighetsägare)
- Olika syn på vad som ska tas höjd för, behövs tydlighet i vilka scenarier som ska tas höjd för.
- Kunskapsläget behöver höjas, framförallt hos politiker – underlättar om budskapet från myndigheterna var tydligare
- Myndigheter behöver driva på kring de mer storskaliga åtgärderna. Från MSB:s håll så önskar man börja arbeta mer konkret med att avhjälpa de största riskerna som identifierats nationellt.
- Från kommunernas håll så förväntar man sig att det händer något. Inte att man från statligt håll nöjer sig nu när kartläggningen finns på plats, utan att man tar det vidare till åtgärder.
- Samverkan mellan myndigheterna är viktigt Underlättar såklart med stöd, men samordning uppifrån är det viktigaste.
- Det behövs rekommendationer och vägledningar till kunskapsunderlag som tas fram – hur det ska användas.

Annat/andra förslag

4/10 grupper valde att diskutera andra saker också. Nedan sammanfattas samtliga samtalsledares anteckningar kort.

- Riskanalyser och rimlighetsavvägningar viktiga. Baserat på sannolikhets och konsekvens för prioritering för åtgärder för sårbara områden.
- Vissa klimatanpassningsåtgärder så stora att det behövs nationella riktlinjer. Instrumenten för det kommunala arbetet finns redan genom t.ex. ÖP, DP, nu behöver det intensifieras (punkt 1,3 och 6 hänger ihop).

- Planprocessen:
  - Behövs mer samstämmighet - Stora skillnader mellan olika kommuner hur man planerar med hänsyn till översvämningsrisk – rör både Länsstyrelser och kommuner. Hur långt fram i tiden ska man räkna, vilken risk, behövs mer nyanserade bilder än översvämningskartor.
  - Följa upp att insatser fungerar i praktiken; viktigt vid ”aktualisering” av ÖP. Se eventuella behov av revidering av tidigare ställningstaganden och åtgärder.
  - Reträtt börjar dyka upp som alternativ. Planerad reträtt går inte heller alltid att lägga upp så det blir riktigt bra, bli svår avvägning jfr exploatering. Möjligheter att reglera klimatanpassningsåtgärder i detaljplan – på konkret sätt, bindande?
  - Myndighetsgemensamma karttjänsten för ras, skred, erosion och översvämning är MKT bra. Borde marknadsföras mer.

Tema: Lagstiftning och finansiering

Klimatrelaterade risker utöver översvämning, ras, skred och erosion behöver på ett tydligare sätt beröras i kommunens planering

Diskuterades i 10 /11 grupper. Nedan sammanfattas samtliga samtalsledares anteckningar kort.

- Många grupper är positiva till förslaget och ger ett flertal exempel:
  - Värmebölja, torka:
  - värmekartering är värdefullt, även satellitkartering borde alla kommuner få som en ”kick-start”.
  - värst för skred när det är torka, mycket är fokuserat på ny bebyggelse.
  - när exploatörerna ser kostnader för att anpassa för värme så vill man inte agera utan ett tydligt lagkrav. Problematiskt att det inte finns tydligare krav i lagstiftning då det finns hälsoaspekter kopplade till det (värme).

- Vattenförsörjning och dricksvatten
  - dricksvatten som fråga kommer bli större, behövs bättre samordning och arbetas mer med regionalt

- Andra markrelaterade skaderisker som sättningar.
- Grönytefaktor- grön infrastruktur- ställa krav på detta i planeringen? Hur hantera riskerna med ekosystemtjänster?
- Kulturmiljö

- Globalt perspektiv:
  - Migration, sjukdomsspridning (malaria, myggor).
  - Transportkedjor och logistik. Om det som ska transporteras/flyttas störs ut, hur påverkas vi i Sverige?
  - Förändrade odlingszoner, nya arter och förändrade ekosystem. Biologiska mångfald.

- Viktigt att reda ut hur kommunerna ska hantera frågan. Hur lösa kompetensfrågan när kunskapen/kapaciteten inte finns in-house?
- Innebörden kan specificeras och checklista kan utvecklas.
- Äldre detaljplaner behöver ses över eftersom de inte är anpassade för klimatförändringar. Även bygglovsprocessen behöver ses över så att man kan ställa krav trots detaljplan.

I större utsträckning informera kommuner om möjligheten att upphäva, ändra eller ersätta olämpliga detaljplaner

Diskuterades i 9 / 11 grupper. Nedan sammanfattas samtliga samtalsledares anteckningar kort.

- Tjänstepersoner behöver inte informeras utan snarare politiker. Det kan göras med hjälp av Länsstyrelsen, med hjälp av regleringsbrev eller att inrätta ett tillsynsområde för lov och förhandsbesked

- Vill få mer miljöanpassade detaljplaner men detaljplaneraren vet inte hur. Få ner det på papper så allt inte hamnar på exploatören. PBL Kompetens på Boverket kan utnyttjas på något sätt.

- Det är kostsamt och komplext att ändra befintliga detaljplaner. Det skulle behövas ekonomiskt stöd och lagdefinition.

- Tydliga nationella riktlinjer och direktiv behövs, det är en svår fråga att hantera för kommunerna.

Goda exempel på hur klimatanpassningsåtgärder kan regleras med planbestämmelser i detaljplan behöver tas fram och spridas

Diskuterades i 10/ 11 grupper. Nedan sammanfattas samtliga samtalsledares anteckningar kort.

- Behövs för klimatanpassningsåtgärder överlag – inte bara via planbestämmelser. Handlar mer om kreativa och hållbara lösningar.

- PBL-kunskapsbanken och klimatanpassningsportalen kan användas. Marknadsföra goda exempel och var de finns.

- Bra med en databas med goda exempel på innovativa lösningar. T.ex. detaljplan vid vatten – tänk på detta!

- Vill se goda exempel på hur man kan arbeta mer med kvartersmark. Idag ska skyfall och dagvatten hanteras på allmän platsmark men den räcker inte till. Behöver använda annan mark, eller tak.

- Det mesta kan regleras via planbestämmelser – inte det som är ”problemet”.

- Översvämningsrisken behöver hanteras genom höjdsättning, lägsta markhöjd, begränsning av hårdgjorda ytor, vägars utformning, så att vattnet leds till översvämningszoner (exempelvis en fotbollsplan eller lekpark). Reservera ytor och förtäta inte för mycket. Grönytor behövs. Viktigt också att ta hänsyn till ytor som finns för att skydda andra områden.

Det behövs fördjupad dialog kring hur kraven i PBL ska hanteras i de fall markens lämplighet är beroende av framtida skydd eller skydd utanför planområdet, och hur detta förhåller sig till tillstånd enligt Miljöbalken (MB)

Diskuterades 9 / 11 grupper. Nedan sammanfattas samtliga samtalsledares anteckningar kort.

- Många överens om att fördjupad dialog behövs
  - Man behöver se till helheten i en del frågor t.ex. erosion. Exploatörer kan ha svårt att förstå detta. Ibland behövs att tillstånd föregår detaljplanen. Exploatörer gör ofta allt för att undvika tillstånd enligt MB.

- Kommunerna borde samverkan inom avrinningsområden. Vattenmyndigheterna eller länsstyrelserna skulle kunna bidra.
  - Göta älv delegationen, Vänerrådet samverkar många olika organisationer kring hur man ska tappa Vänern i framtiden. Samverkansmodeller behövs.

- Problembeskrivning viktig:
  Ett översvämningsskydd kan komma att bli en tillståndsfråga. Studera juridiken i en hel process- pröva hela kedjan, hur skulle det gå till i praktiken. Var uppstår problemen? Vad

stöter man på på vägen? Gott exempel som beskriver hur det skulle kunna gå till kan bli fallstudie/case- vägledning.

- Viktiga konflikter behöver konkretisera. Boverket har en viktig roll att stärka. Behövs konkretiseras var man ser konflikten mellan PBL och MB och sen kan det cirkulera (det här och det här rimmar illa tex, krav kring livslängd kontra genomförandetid etc.).

- Underlagen som SMHI tar fram korrelerar inte alltid med det som står i Boverkets tillsynsvägledning. Här måste myndigheterna svara samstämmigt för att underlagen ska fungera i praktiken. Vem är det som har tolkningsföreträde?

- Problem att länsstyrelsen skriver yttranden och ställer krav- men oklart hur det följs upp och om det får avsedd effekt.

- Behövs bättre dialog med länsstyrelserna och regioner, man har gjort bedömningar som sedan överprövats. Utmaning med att tolka underlag, och hur kvalitetssäkring går till.

Det behövs översyn av befintliga finansieringsmodeller för klimatanpassningsåtgärder, och vid behov ta fram nya finansieringsmodeller

Diskuterades i 11 /11 grupper. Nedan sammanfattas samtliga samtalsledares anteckningar kort.

- Många är överens om att det finansieringsfrågan bör ses över men delade meningar om vem som ska betala.

- Vattentjänstlagen:
  Ett alternativ att revidera vattentjänstlagen (eller ta bort för egen avgift) med ett fjärde område för klimatanpassning diskuteras. Vattentjänstlagen är tre delar som inte hänger ihop. Dagvatten bör lyftas ur.

- Statlig finansiering:
  mer bidragspengar att söka och mer ansvar från statliga aktörer att bidra med underlag till samtliga kommuner. Kan Klimatklivet användas? Finansieringen borde koppla samman klimatanpassning och minska klimatpåverkan, att finansiering av de båda går hand i hand.
  - Det ska finnas alternativ för finansiering. För små kommuner är bidrag ”A och O”. Fördelningsmodeller för finansiering/kostnader behövs. Finansieringen ska vara långsiktig så långsiktig planering möjliggörs i kommunen.

- Att införa andra taxor och avgifter diskuteras i några grupper. Kan man införa en ny avgift såsom trängselavgiften eller liknande? Men allt som slår mot privat ekonomi är tufft. Problematik i att åtgärder gynnar ett fåtal fastighetsägare (likställighetsprincipen). Rimligt att kostnaden fördelas utifrån den tänkbara nyttan, om fastighetsägaren i Falsterbo betalar snarare än en hyresgäst i lund via skatt.

- Faktiska verktyg för finansiering behövs:
  - Kan det utvecklas en gemensam modell för samhällsekonomiska kalkylvärden i infrastrukturplanering? För att underlätta prioritering av vad som ska skyddas.
  - Kan det i en finansieringsmodell ingå att det ska vara bindande för samtliga fastighetsägarna (där ansvaret idag ligger) att finansieras? Idag finns det exempel på där några vill och andra inte. Då blir inte lösningarna av.
  - Finansieringsmodeller borde bygga på ansvaret och rådigheten. Det är i grunden fastighetsägarna (invånarna) som betalar. De kan göra det genom egna åtgärder, försäkringspremier, VA-avgifter eller skatt. Alla gynnas av att de mest effektiva och samhällsekonomiskt försvarbara åtgärderna genomförs. Här kan det behövas lagändringar.

- Fastighetsägare och fastighetsskatt:
  - Idag ingen möjlighet att ställa krav på enskilda fastighetsägare. Målar in sig på att 100 procent ska hanteras inom allmän platsmark – och den ska användas till trafik, osv. Måste kunna ställa krav, förtätningen är ett bekymmer.
  - Tidsperspektivet och försäljningar av bostäder. Kommer se en förskjutning i prisbilder. De ställningstagandena gör att folk drar öronen åt sig. Väldigt direkt för fastighetsägarna.
  - Finansiering kan nästan enbart lösas idag via exploatering. De flesta klimatrelaterade åtgärder löses akut när de uppstår vilket leder till sämre och dyrare lösningar.
  - Fastighetsägaren har ett stort ansvar att utveckla sin fastighet på ett klokt sätt
  - Viktigt ta hänsyn och inkludera mervärdet av de åtgärder / anläggningar som ska finansieras. Samspelet med kommunallagen viktigt: kan inte gynna enskilda fastighetsägare och var går gränsen för allmänt intresse. Differentierade finansieringslösningar behövs beroende på typ av åtgärd och hur många samt vilka som berörs av åtgärder / markägande.
  - Kan fastighetsskatten användas?

Annat/andra förslag

4/10 grupper valde att diskutera andra saker också. Nedan sammanfattas samtliga samtalsledares anteckningar kort.

- Visa upp goda exempel på lyckade lösningar för att ge inspiration. Visa på genomförbarheten. Handlar ofta om mindre åtgärder och genomförbart på mindre skala (lätt att glömma).
- Förändringar i planbestämmelserna för att stärka långsiktighet.
- Gällande dagvatten – alla vet vad som borde göras men lagen vill något annat.
- Ett förslag är att kommuner skulle kunna bli bötfällda om de inte genomför klimatanpassning.

- Bidrag till kompetenshöjning för exempelvis en anställning som klimatstrateg.
  - Svårt för enskilda kommuner om man saknar tid och resurser vem som ska stötta, vem som förmedlar information till de berörda aktörerna.

- Samordning viktigt:
  - Avrinningsperspektiv kan ge många nyttor för flera.
  - Regionalsamverkan, hitta lagstöd. Möjliggöra för långvariga synergier.
  - Det finns samverkan men ofta inga gemensamma aktioner
  - Utmaning med rådighet för mark som man inte äger, ibland finns det 100-tals markägare som behöver vara med på större områden, administrativt betungande

Tema: Samarbete och samordning

Fler goda exempel på kommuner som samarbetat med fastighetsägare i klimatanpassningsarbetet bör tas fram och spridas

Diskuterades i 9 / 9 grupper. Nedan sammanfattas samtliga samtalsledares anteckningar kort.

- De flesta är överens om att det behövs fler goda exempel och att det alltid är bra. Det anses också viktigt att tänka på att de ska vara applicerbara och användbara och inte för generella. Men det behöver funderas på hur detta ska göras på ett bra sätt, vem som ska göra det osv.

- Det behövs forum för att diskutera de här frågorna. Några förslag är
  - VA-guiden som exempel på form
  - Energi- och klimatrådgivarna har bra former för samverkan
  - Va-syds arbete i Skåne

- Konferenser som denna (Boverket) där detaljerade exempel kan delas är bra. Viktigt att hitta rätt nivå för olika exempel i olika forum.

- Goda exempel från andra länder efterfrågas – exempelvis hur man arbetar i Danmark. Nationellt kunskapscentrum för klimatanpassning föreslås vidareutvecklade dessa exempel med information kring vad som är direkt tillämpningsbart för svenska förhållanden. Värme-problematiken behöver uppmärksammas mer, är ofta lägre prioriterat är översvämning, ras, skred o erosion.
- Det behövs exempel på fastighetsägare och kommuner som samarbetar där båda parter har nytta av samarbetet. Fastighetsägare (invånare) är de som betalar för skador på fastigheterna/försäkringspremier/skatt/VA-avgifter. De mest effektiva åtgärderna borde därmed vara intressanta för dem. Finansieringsmodeller som visar på nyttan för fastighetsägare behöv samt att kunna kvantifiera ekonomiskt värde av klimatanpassningsåtgärder.
- Att kunna beräkna konsekvenser inkl. kostnader i brett perspektiv, tex för sjukskrivningar, påverkan på vattenkvalitet-vattenförsörjning, naturmiljön o ekosystemtjänster efterfrågas.

- Det anses viktigt att informationen sprids till en bredare grupp, exempelvis medborgare och politiker. Behövs också anpassad kommunikation till detta och kortversioner av rapporter och underlags om är lättare att kommunicera kring. Det är bra att rankingen från IVL lyfts i media, kan vara en morot.

- Det finns en risk att klimatanpassningsstrategier blir skrivbordsprodukter, särskilt vid specialprojekt som avslutas. För att arbetet ska drivas vidare föreslås en tvärsektoriell arbetsgrupp som driver arbetet vidare.

- Information till fastighetsägare kan behöva komma från nationellt håll snarare än från kommunen för att ge mer tyngd åt budskapet. Inte alltid att lokalpolitikern vet om problematiken eller lyssnar på handläggare.
- Kan också vara svårt att kommunicera med fastighetsägare ibland och det upplevs av vissa oklart vilket ansvar kommunen har för den rådgivning man ger till fastighetsägare, vilket ansvar har kommunen t.ex. om man ger råd kring åtgärder?
- Svårt få genomslag för ÖP:s intentioner i praktiken. Många klimatanpassningsfunktioner, tex. Träd, prioriteras bort - fastighetsägare behöver få bättre insikt i nyttan. Behövs riktlinjer som tydliggör att klimatanpassningsfunktioner inte ska prioriteras bort vid genomförande/förvaltning.

Det behövs utökad samverkan kring klimatanpassning mellan myndigheterna inom ramen för tillgängliga myndighetsnätverk

Diskuterades i 9/9 grupper. Nedan sammanfattas samtliga samtalsledares anteckningar kort.

- Många överens om att det behövs utökad samverkan. Inte nödvändigtvis mer forum etc. men samverkan som finns kan utvecklas och utökas.

- En myndighet med övergripande ansvar efterfrågas.
- Behövs någon som pekar med hela handen. Vi vet att vi vill göra väldigt mycket men saknar krav - svårt att få resurser och pengar. Lätt att det blir bortprioriterat bland andra ”kommunala bekymmer”.

- Mer samordning mellan de statliga myndigheterna:
- Viktigt med samverkan även utanför administrativa gränser. SGI, Boverket, SMHI, MSB, Naturvårdsverket, Länsstyrelserna behöver bli mer insatta i varandras arbete och synka sina vägledningar mer (Olika länsstyrelser levererar olika underlag). Kommunerna behöver även vara med i samarbetet.

- Viktigt att myndigheterna pratar med varandra och att det blir tydligt vem man ska vända sig till i vilka frågor. Guide till när kan man kontakta vilken myndighet och i vilka frågor kan olika myndigheter svara.
- Fler tydliga samordnande uppdrag hos myndigheter kan behövas ex. areella näringar flera myndigheter skulle kunna ingå där, transportsektorerna, fler sektorsmyndigheter.
- Kunskapssynergier vid ökad myndighetssamverkan och spridning av denna nya kunskap. Mer samordning skulle kunna ge djupare kunskap och bredare synergier.
- Inom avrinningsområden skulle det behövas ett regionalt samarbete med exempelvis en länsstyrelse som ansvarig.

Identifiera nyckelpersoner inom relevanta myndigheter, länsstyrelser och kommuner som information kan spridas till. Länsstyrelserna identifierar relevanta personer på kommunerna.

Diskuterades i 8/9 grupper. Nedan sammanfattas samtliga samtalsledares anteckningar kort.

- Olika typer av nyckelpersoner, eller funktioner diskuteras i ett antal av grupperna men frågan är inte helt självklar. Några synpunkter är:
- Viktigt att Länsstyrelsen tar en tydligare roll i det regionala klimatanpassningsarbetet i samtliga län i Sverige.
- positivt om man som ny tjänsteperson via LST kunde komma i kontakt med motsvarande roller i andra kommuner som arbetar med klimatanpassning. Viktigt att säkerställa funktion istället för person.

- Viktigt att kommunerna identifierar personer som skall jobba med klimatanpassning.
- En klimatsamordnare som har i uppdrag att leda arbetet, bör finnas i varje kommun. Ansvarig finns inte alltid utpekad. Nyckelperson beror på vad frågan gäller. Ser olika ut på olika kommuner.

- Vore bra med en drop-in funktion på www.klimatanpassning.se där man kan komma i kontakt med utpekade experter vid olika myndigheter.

- Konsulter har också en viktig roll - samverkan med konsulter bör kunna utvecklas.

Fler goda exempel på regional samverkan behöver tas fram och spridas

Diskuterades i 8 /9 grupper. Nedan sammanfattas samtliga samtalsledares anteckningar kort.

- Generellt anses det bra med att sprida goda exempel. Samverkan och dra lärdom av andra städer som har samma problematik, gemensamma frågor etc. är viktigt. Exempel på samverkan inom avrinningsområden tas gärna emot. Det lämnas även av ett antal grupper några förslag:
- Regional kustsamverkan
- Kas-nätverket (Jönköpings län).
- Vattenverksamhet (Stockholm) med grannkommuner.
- Älvråd, Vattenråd, Vänerrådet, m.fl.

- Storstäder med samma problematik kan samverka med mindre kommuner i vissa gemensamma frågor. Regional samverkan uppstår för att det finns en utmaning/fråga att lösa. Fångar länsstyrelserna upp behoven som finns?
- Samverkansgrupper får gärna ha sin förankring i gemensamma samhällsutmaningar (avrinningsområde, kustremsa, dricksvatten, storstadsutveckling etc.)

- Ett förslag är att samverkansmyndigheterna kan rigga för olika tema-kommun-nätverk eller sakfrågenätverk (geoteknik-frågor etc. forum för problembollning). Tex. GR klimatanpassningsnätverk bra exempel.

- Ett annat förslag är nätforum för specifika frågor Eventuellt moduler i e-learning i olika frågor och på olika nivå. Bra för att slipa argument varför man ska arbeta med dessa frågor.

- Vattenråden är en viktig aktör i Södra Sverige. Fångar upp helhetsperspektiv på avrinningsområdesfrågor. Många kommuner saknar möjligheten till arbete över kommungränserna. Länsstyrelserna skulle kunna ha en roll som samordnare av denna typ av kommunöverskridande nätverk.

Annat/andra förslag

5/10 grupper valde att diskutera andra saker också. Nedan sammanfattas samtliga samtalsledares anteckningar kort.

- Ett antal ytterligare förslag för att stärka samarbete och samordning diskuterades, exempelvis:
  - Samarbete med ideella sektorn och intresseföreningar.
  - Koppla ihop klimatanpassning med de globala miljömålen, Agenda 21 o 2030 mm.
  - Mer tydliga nationella målsättningar – som kan sippra ner – typ miljömålen.
  - Hållbarhetsbokslut, för att stämma av hur arbetet i kommunen går med klimatanpassningsarbetet.
  - Klimatanpassningsdeklaration

- Stärk länsstyrelsernas samordnande roll:
  att stärka länsstyrelsernas roll är viktig för en del länsstyrelser har inte en heltidstjänst att jobba med frågan om mycket stöd efterfrågas som är svår att möta.
- Kommunanpassning – i t.ex. vägledning och exempelspridning. Vissa kommuner kan behöva mer stöd av t.ex. länsstyrelsen mellan andra sköter sig bra själv.
- Samverkan inom kommunen viktigt: Samverkan kring klimatanpassning mellan räddningstjänst - kommun kan generellt bli bättre. Värdefullt att samla flera förvaltningar: säkerhet, räddningstjänst, gröna sidan etc. Förvaltningsöverskridande samarbete viktigt för att hitta bra lösningar.

Tema: Kunskap och kommunikation

Arbete behövs med att identifiera områden där det idag råder kunskapsbrist och sedan behöver xx ansvara för utökad kunskap inom dessa områden

Diskuterades i 8/9 grupper. Nedan sammanfattas samtliga samtalsledares anteckningar kort.

- Finns flera kunskapsluckor enligt de flesta av diskussionerna. Vissa menar att det finns mycket kunskap men att det snarare handlar om att sortera och målgruppsanpassa. Kunskapsluckor som nämns är exempelvis:
  - Ansvarsfrågan, vem ansvarar för vad
  - Hur förmedlar vi kunskap (dvs kommunikation som kunskap, kommunikation direkt från källan), och fördelar med olika lösningar.
  - Sakkunskap om värmeeffekter, indirekta effekter, naturbaserade lösningar etc.
  - Det behövs också kunskap om hur man breddar perspektiven och håller flera frågor på agendan samtidigt.

- Flera anser att det behövs mer kunskap och kompetens om planprocessen och den praktiska tillämpningen samt vägledningar, checklistor osv för detta.
  - Boverket kan samla metodbeskrivningar för kommuner för att ta fram egna underlag. Exempel på analyser som kommuner kan använda som ”grundpaket” för klimatanpassning i planarbetet. Exempel- nationell vägledning för grönplanering där man ger exempel på vilka underlag som behövs för en basnivå och tilläggsnivå.

- Behövs mer stöd och vägledningar om detaljplaner, om de rivs upp mm. som Boverket bör vara ansvarig för. Även skärningspunkten mellan lagstiftning och praktik nämns: ”Det man kan göra är betydligt mindre än det man ska göra”. Stöttning för praktiker efterfrågas av Boverket. Samt att det på sikt behövs bli möjligt att faktiskt styra upp och genomföra mer på det praktiska planet.
- Mer praktisk vägledning om gränsdragning när dagvatten går över till skyfall/översvämning. Gemensamt tänk runt gränszonerna behövs.
- Vilka sårbarhetskrav kan vi acceptera?

- Det finns få personer med geoteknisk kompetens. Olika aktörer har olika lagstiftning (VA-kollektivet, Trafikverket, kommuner). Kommunen har ansvar för skyfall, kanske ett större ansvar än vad de har bemyndigande att åtgärda. Mer kunskap behövs om hur t.ex. översvämningskarteringar ska förstås/läsas.

- Någon behöver ta första steget i att ta fram en strategi för och genomföra medveten kommunikation om klimatanpassning. Ls bör ha det övergripande ansvaret för kunskapshöjning och kommunikation.
- Viktigt identifiera grupper och organisationer som inte har kunskap inom klimatanpassning och vad det får för konsekvenser i samhället för klimatanpassningsarbetet. Behov finns att etablera ordet klimatanpassning som oftast blandas ihop med minskade klimatförändringar.

Boverket bör i större utsträckning utbilda kommuner inom PBL och övrig lagstiftning kopplad till samhällsbyggnadsprocessen

Diskuterades i 8 /9 grupper. Nedan sammanfattas samtliga samtalsledares anteckningar kort.

- Det här förslaget är de flesta mycket positiva till och tycker det är viktigt. Det är flera som anser att även politiker ska utbildas. Tjänstepersonerna på kommunerna kan behöva stöd i att utbilda politiken. Det är önskvärt att förslag kommer från myndigheter för att få genomslag, det är svårt för den enskilda tjänstemannen att få gehör för sina synpunkter.
- Målgruppsanpassade utbildningar föreslås:
- Det är viktigt att kunna se PBL:s möjligheter och begränsningar för de som inte arbetar med PBL dagligen.
- Vem kan stötta i frågor om konflikter mellan PBL/MB/strandskydd/andra lagstiftningar kring mötet vatten/land, svåra juridiska frågor som dyker upp.
- Klimatanpassningsutbildning för planarkitekter som går djupare men ger lite bredare förståelse. Exempel på lagstiftning- vad kan man göra. Kopplingen till PBL med lägsta nivå vad måste man göra, men även vad finns utöver det som man kan göra om man vill.

- Även generell utbildning:
- Förvaltningen behöver ha kunskapen. För att få framdrift i klimatanpassningsarbetet om vad som är kommunens ansvar.

- PBL-kunskapsbanken bra plattform, bra för nyanställda. Används mycket.

- Utbildningar fokuserade i filmsnuttsform liknande PBL utbildningen efterfrågas (olika filmer och utbildningar för olika målgrupper).

Det behövs en sammanställning över vilka nätverk inom klimatanpassningsfrågor som finns som kan tillgängliggöras på www.klimatanpassning.se

Diskuterades i 8 /9 grupper. Nedan sammanfattas samtliga samtalsledares anteckningar kort.

- Ja det tycker många behövs. Det är bra att samla information på ett ställe, inte bara nätverk utan även andra saker. Även annan information om olika frågor och koppling till respektive myndighet efterfrågas. Även om allt nytt underlag publiceras som nyheter på hemsidan.
  - Många är positiva till nätverk där de kan få inspiration till arbetet utbyta erfarenheter med andra etc. Även för kontakt för extern finansiering, att hitta andra som man kan samverka med i projekt eller för att hitta finansiering.
  - Viktigt att alla nätverk finns med även regionala och lokala. Lättare att skapa mötesplatser och dialoger.
  - Frågan vem som ska förvalta en sådan lista kommer upp. Det behövs också ett tydligt syfte och målgrupp med listan, vilket kan bidra till att identifiera vad som ska vara med.

- Några tycker att det räcker med länsnivå för nätverk mellan kommuner. Interna nätverk inom kommuner också viktiga. Exempel från Västerviks kommun ”tema vatten”, både tjänstemän och politiker för utbyte av information rörande vattenfrågor ca 4 ggr per år. Liknande möjligt, exempelvis ”tema klimatanpassning”.

- Det är en utmaning med att många mindre kommuner saknar resurser / specialisering för att kunna delta i olika nätverk. Kommunernas olika förutsättningar behöver förstås.

- Även byggföretag, fastighetsutvecklare och konsulter behöver involveras i nätverk, konferenser etc. Vi behöver även närvara i deras möten och konferenser (Pål och grundläggningsdagen t.ex.)
  - Etablerade ämnesspecifika och yrkesspecifika nätverk är väldigt viktiga när det gäller kunskapsutbyten inom specialistfrågor. Dessa kan involveras och stöttas mer.

Det behöver etableras fler/andra kommunikationskanaler genom att identifiera nyckelpersoner inom relevanta myndigheter och länsstyrelser som information kan spridas till

Diskuterades i 9 /9 grupper. Nedan sammanfattas samtliga samtalsledares anteckningar kort.

- Synpunkter och funderingar kring förslaget varierar. Några tycker det är bra, andra känner inget behov av det, tycker det redan finns för många kanaler eller tror det blir svårt att upprätthålla. Det finns redan många kanaler hos olika myndigheter.

- Ofta blir kommunikation med ”portaler” (Boverket, Lst etc.) opersonligt. Fördelar kan vara att det blir ett annat sätt att kommunicera vilket kan underlättar samverkan, mer dialog istället för envägskommunikation.

- Länsstyrelserna bör vara ute mycket i kommunerna. Små kommuner har ofta lite tid avsatt till klimatanpassning. Länsstyrelsen föreslås även ha rollen som vidarekommunikatör speciellt för mindre kommuner som behöver hjälp med att sortera bland all information och kunskap, vad som är relevant för just dem, vad nytt som har kommit osv. Viktigt att myndigheterna hjälper Lst med kunskapsunderlag

- För att ett nätverk ska fungera väl så måste mottagaren av informationen vara den som håller och driver nätverket. Staten kan stötta, lyssna och vara bollplank men bör kanske inte vara den som håller eller organiserar eller driver nätverkets arbete framåt.

Annat/andra förslag

7/10 grupper valde att diskutera andra saker också. Nedan sammanfattas samtliga samtalsledares anteckningar kort.

- Vem ska betala om det inte klimatanpassas eller om det byggs fel. Kommunikationen kring de som blir berörda. Hitta former för dialoger här. Climate damage atlas. Finns bra verktyg för att identifiera översvämningssituationen, behöver samma typ av verktyg för att visualisera kostnader (mot politik och exploatör).

- Vilken är Boverkets roll i sammanhanget kommunens klimatanpassningsarbete? Relevant att bolla riktlinjer/vägledningar med de kommuner/aktörer som använder dessa. Informationen kommer annars inte tillbaka till Boverket. Boverket skulle kunna vara vägledande i hur klimatanpassningsarbetet tas på allvar i DP-arbete (Boverket möjlig morot, annars blir LST piska).
  - Svårt för staten att hitta ingångar i kommuner. Det är inte alltid klarlagt vem som har ansvar för dessa frågor i en kommun – bra om det går att hitta en som är kontaktperson för klimatanpassning i varje kommun

- klimatanpassning.se räcker inte till. Måste vara en myndighet som ansvarar för informationen. Det är svårt att hitta det man söker då det är flera aktörer som kommunicerar. Filmer är ett bra sätt att förmedla information och kunskap. Kan användas för tjänstepersoner som arbetar med klimatanpassning när de ska engagera andra inom kommunen, och inte minst politikern.
  - Länsstyrelsernas information är ofta lättare att sortera i jämfört med t. ex klimatanpassningsportalens och Boverkets kunskapsbank

- Utbildning behövs för politikerna. Inte bara kommunalråd, utan alla politiker inom alla förvaltningar, inte bara de hårda förvaltningarna utan även de mjuka. Ett utbildningspaket bör tas fram som tjänsteperson kan använda i sina kommuner och anpassa den utifrån sin kommuns situation.
  - Fler konferenser som denna behövs. Finns inte många konferenser som har tema klimatanpassning. Gärna mer moment av workshops. Och gärna digitalt så att fler kommuner kan delta.
  - Ta fram koncept för klimatanpassning som kan användas för kommunikation kring klimatanpassning av länsstyrelse och kommuner m.fl., Ta fram tematiska bilder, illustrationer, filmer m.m. kopplat till kommunikation om klimatanpassning. NVV har tagit fram filmer och illustrationer m.m. kopplat till grön infrastruktur som kan användas som förlaga.

- Utsläppsarbetet och klimatanpassning integrerat: Kan finansiering av utsläppsminskning och klimatanpassning samordnas? Idag tar vi fram två olika styrdokument. Vi ska göra åtgärder som är till nytta både för utsläppsminskning och klimatanpassning - Om de kan samordnas mer är det enklare i kommunikationen med politikerna.